

Beste plantengallenliefhebbers,

Nu het gallenonderzoek in Nederland naar wij hopen een nieuwe impuls gaat krijgen door het verschijnen van de 4^e editie van Docters van Leeuwens Gallenboek zouden wij, in samenwerking met het European Invertebrate Survey (Naturalis, EIS) de activiteiten van de EIS-wergroep Gallenonderzoek beter willen structureren. We kunnen elkaar zo beter op de hoogte houden van nieuwtjes en wetenswaardigheden die bedoeld zijn voor iedereen die in plantengallen is geïnteresseerd.

Voorlopig is het de bedoeling om twee maal per jaar een nieuwsbrief uit te brengen en het eerste exemplaar ligt voor jullie. De nieuwsbrief wordt ook geplaatst op www.plantengallen.com, maar kijk ook even op de e-mail verzendlijst wie we wel en wie we niet gestuurd hebben. Nieuwe adressen zijn in ieder geval welkom! Nog meer welkom zijn bijdragen, verslagen van excursies, inventarisatielijsten, resultaten van uitkweek van gallen, aankondigen van excursies en lezingen enz. enz. Hans zal deze bundelen en in compacte vorm naar het EIS sturen.

Jozanneke Bijkerk en Hans Roskam.-

Leuk om op te letten!

In deze rubriek willen we speciale aandacht vragen voor gallen die vaak over het hoofd worden gezien of anderszins extra aandacht verdienen. In het najaar van 2008 hebben we de nodige nieuwe zaken in composietenhoofdjes gevonden en het lijkt ons goed om ook het komende jaar daar vooral op te letten. Momenteel is Hans bezig om alles wat met composietenhoofdjes te maken heeft uit het Gallenboek van Buhr uit het Duits naar het Engels te vertalen. Als dat klaar is kan hij het digitaal verspreiden. Maar ook in Docters van Leeuwen en Redfern staan genoeg gallen die of in Nederland onbekend zijn of al lange tijd niet zijn teruggevonden.

Tot mei kunnen veel interessante gallen op kale waardplanten worden gevonden. We denken vooral aan **takgallen op wilgen** (Bladwespgallen en galmuggallen), maar ook de bekende wilgenroosjes zijn momenteel weer in discussie, zie de opmerking in Redfern British Plant Galls aan het begin van de Wilgenparagraaf. *Rabdophaga rosaria* is nu een synoniem van *R. strobilina*, maar wellicht hebben, op verschillende wilgensoorten, beide namen bestaansrecht. Hetzelfde geldt voor *Rabdophaga viminalis* op Katwilg (Materiaal graag!!).

Voorts:

- *Subanguina askenasyi* (etc?) op mossen en levermosses. Deze twee soortgroepen zijn momenteel prima te bestuderen, zolang het niet vriest...
- Populier-takgallen
- *Dasineura epilobii* (op *Chamerion angustifolium*, Wilgenroosje - vallen 's winters goed op!)
- *Phragmites*-gallen (riet)
- *Taxus*-gallen
- *Rubus*-takgallen (braam)
- *Hieracium*-gallen (havikskruid)
- *Hypochaeris*-gallen (biggenkruid)
- *Diplolepis rosae* en *Diplolepis mayri* (op rozen)

Waarnemingen doorgeven volgens richtlijnen EIS

Het doorgeven van waarnemingen kan op verschillende manieren. Maak bij voorkeur gebruik van het XLS-bestand ‘Waarnemingen Gallen’ dat je bij Hans Roskam (j.c.roskam@biology.leidenuniv.nl) kunt opvragen. De digitale inlevering maakt de verwerking aanzienlijk makkelijker.

Voorbeeld:

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	8-lettercode	Waardplant, wet naam	Waardplant, nl naam	Jaar	Mnd	Dag	Plaats	X-coor	Y-coor	Aantal	Waarnemer
<i>Semudobia betulae</i>	Gewone berkenzaadgalmug	SEMUBETU	<i>Betula pubescens</i>	Zachte berk	2000	7	25	MEIJENDEL	825	4602	v	roskam

Enkele nieuwe vondsten, gerangschikt op waardplant, voor Nederland sinds het verschijnen van de derde druk van Docters van Leeuwen: Gallenboek.

Adoxa, Muskuskruid

Puccinia adoxae HEDW., Microcyclische muskuskruidroest, werd door R.J. Koops voor het eerst in 2007 aangetroffen. De bladeren en stengels zijn vervormd, opgezwollen en de plant blijft kleiner en ziet er enigszins wit verbleekt uit.

Puccinia albescens PLOWR., Macrocyclische muskuskruidroest, veroorzaakt vervormde bladeren die met wit- tot bleekgele spermogonia en aecia zijn bedekt. De bladeren en stengels zijn niet duidelijk opgezwollen of

achtergebleven in de ontwikkeling. Door J. Bijkerk voor het eerst gemeld in 2008, Niebert.

Arctium, Klit

Tephritis bardanae (SCHRANK), Donkere klitboorvlieg, holt de bodem van bloeiwijzenhoofdjes uit. Voor het eerst in 2008 door J.C. Roskam in Noordwijk aangetroffen.

Artemisia, Bijvoet

Rhopalomyia foliorum (H. LOEW), Bijvoetbladgalmug, veroorzaakt op de bovenzijde van het blad, op de nerven, groene, gelige tot rode eironde of langgerekte bobbeltjes. Door J. Bijkerk voor het eerst aangetroffen in 2007, Tilligterbeek, Twente; maar de soort is in 2008 door J. Bijkerk ook in Gemert, Noord-Brabant en in Haren, Groningen en in Amen, Drenthe waargenomen.

Rhopalomyia florum (KIEFFER), Gewone bijvoetbloemgalmug, maakt gallen in de bloeiwijzenhoofdjes. De hoofdjes zijn nauwelijks opgezwollen of verlengd, aan de top enigszins afgestompt en moeilijk van onaangestaste hoofdjes te onderscheiden. De nootjes zijn echter duidelijk opgezwollen. De gal wordt door Buhr (1964-1965, nr. 783) opgegeven voor Centraal-Europa. Door J.C. Roskam gevonden in 2008 op onkruidterreintjes te Leiden.

Anthodiplosis rudimentalis (KIEFFER), Bolle bijvoetbloemgalmug, maakt eveneens gallen in de bijvoethoofdjes. Door deze gallen worden de hoofdjes echter duidelijk bolvormig opgeblazen. B. van As vond de soort voor het eerst in 2008 langs de Delftse Schie te Overschie, J.C. Roskam vond hem kort daarna in de uiterwaarden bij Culemborg.

Aster tripolium, Zulte

Campiglossa plantaginis (HALIDAY), Zulteboorvlieg, veroorzaakt gezwollen bloemhoofdje met een gereduceerd aantal bloemen; de gal bevat een of enkele witte larven of bruine puparia. Door E. van der Ploeg in 2008 buitendijks in Westhoek, Friesland gevonden. Daarna is de soort door J. Bijkerk ook aangetroffen op Schiermonnikoog.

Chamelaucium uncinatum, Geraldton Waxflower

Oncastichus goughi HEADRICK & LA SALLE is een Bronswesp die de bladeren langs jonge stengels doet opzwellen. Waardplant en galvormer zijn afkomstig uit Australië. De plant wordt als snijbloem regelmatig ingevoerd; de aantasting geldt in Californië en in Australië als de belangrijkste aantasting van deze economisch belangrijke plant. De gallen zijn in 2001 aangetroffen op de

bloemenveiling van Aalsmeer. Zie: Annual Report 2001 Plant Protection Service Wageningen: 63-64.

Chenopodium, Ganzenvoet

De schimmel *Physoderma pulposum* WALLR. veroorzaakt op beide zijden van de bladeren, op de bladsteel en de stengels verhoogde schijfjes, 1-2 mm doorsnede, die vanboven enigszins afgevlakt zijn. De gallen zijn groenroze tot rozerood en steken mooi af tegen witte korrelige structuur van de waardplant. Door J. Bijkerk voor het eerst in 2005 gemeld op *Chenopodium glaucum*, Noarderleech bij Hallum, Fryslân.

Geranium pyrenaicum, Bermooievaarsbek

Uromyces geranii (DC.) Fr., Ooievaarsbekroest, veroorzaakt zwellingen langs nerven aan bladonderzijde van de waardplant met oranje spermogonia en aecia. Door J. Bijkerk voor het eerst gemeld in 2008, Niebert.

Juniperus communis, Jeneverbes

Trisetacus juniperinus (NALEPA), Jeneverbesrondknopmijt. De internodiën zijn sterk verkort en de blaadjes zijn geheel vergroeid tot een lichtgroene ronde gal die veel lijkt op een besvrucht. Binnen de gal zijn vele tientallen oranjerode mijten. Door J. Bijkerk voor het eerst in 2008 aangetroffen in Kampsheide (Dr.).

Prunus serotina, Amerikaanse vogelkers

Taphrina deformans (BERK.) TUL., Krulziekte van de perzik. De bladeren zijn, net als bij Perzik, gekroesd en later blaasvormig of vlezig verdikt. De soort is vermoedelijk van *P. persica* op *P. serotina* overgestapt. Eerste waarneming op deze waardplant door J.W. Wertwijn in 2007, Hilversum.

Quercus, eik

De **Ramshoorngal** is een knopgal die wordt veroorzaakt door de agame generatie van *Andricus aries* (GIRAUD). De basis van de gal is bolvormig en vanuit de bovenzijde ontwikkelen zich één of enkele ramshoornachtige slanke tot brede uitsteeksels, die vaak verder vertakt zijn en eindigen in een spits. De seksuele generatie is onbekend. Van oorsprong in Midden-Europa. Voor het eerst aangetroffen door J.W. Wertwijn, Diemen, 2003, nu is de soort algemeen ten zuiden van Overijssel.

Andricus gemmeus (GIRAUD), Stompe schorsknopgalwesp. De agame generatie van deze oorspronkelijk Centraal- en Zuid-Europese soort werd in 2008 voor het eerst door T. Hautus op Zomereik, *Quercus robur*, Westerschouwen, Zeeland

aangetroffen. De seksuele generatie veroorzaakt gallen in knoppen en kortloten op Moseik, *Quercus cerris*, maar is in NL nog niet aangetroffen.

Andricus grossulariae GIRAUD, Egelgalwesp. De eikel blijft klein en onderontwikkeld en wordt vaak geheel omsloten door de gal die op het napje zit. De gal is een pruik van afgeplatte, 4-8 mm lange uitsteeksels, waarbij het midden van de gal een afgeplat aanzicht heeft. De seksuele generatie vormt bolvormige gallen op de meeldraden van *Quercus cerris*, de Moseik. De seksuele generatie is voor het eerst waargenomen in 2008 door F. Grotenhuis in Goes. De agame generatie is voor het eerst waargenomen in 2008 door D. Vonk, Thijssse's Hof te Bloemendaal, vermoedelijk afgevallen van *Q. robur*.

Het **Zeeanemoongalletje** wordt veroorzaakt door de agame generatie van ***Neuroterus saliens*** (KOLLAR). Aangetaste eikels zitten op de Moseik, *Quercus cerris*, vaak in groepen bij elkaar en blijven vaak aan de takken zitten. De soort is evenals de waardplant afkomstig uit Centraal- en Zuid-Europa, maar wordt sinds herfst 2007 in Zuid-Limburg (T. Hautus) aangetroffen. Ook de gallen van de seksuele generatie, kleine spoelvormige gallen, zijn (voor het eerst in 2008) door T. Hautus in Heerlen, Zuid-Limburg waargenomen. Deze gallen komen in groepjes op bladstelen en jonge twijgen voor waar zij over hun lengteas parallel aan de groeirichting zijn aangehecht.

Polystepha malpighii (KIEFFER) (Eikenblaargalmug) maakt een blaarvormige verdikking, ingezonken aan de bladbovenzijde en convex aan de onderzijde. De galmuglarve verlaat de gal door een gaatje aan de bladonderzijde. Door J. Bijkerk voor het eerst in 2008 gemeld, Westerbork.

Ranunculus, Boterbloem

Puccinia magnusiana KÖRN, Magnus' boterbloemroest, maakt kleine, ronde of ovale opzwellingen op bladeren en stengels op *Ranunculus repens* L., Kruipende boterbloem, maar wordt buiten NL ook gevonden op andere boterbloemsoorten. Voor het eerst gemeld door J. Bijkerk in 2008, Nijmegen.

***Robinia pseudoacacia*, Robinia**

Obolodiplosis robiniae (HALDEMAN), Robiniagalmug, veroorzaakt een kraakbenige, geel verkleurende neerwaartse rolling van bladrand. Evenals de waardplant is de galvormer afkomstig uit oostelijk Noord-Amerika. Buiten Amerika is de soort voor het eerst, in 2002, waargenomen in Korea en Japan. Sedert 2003 waargenomen in Noord-Italië en daarna in Centraal- en West-Europa. (Skuhrová M. & V. Skuhrový, 2005. *Cecidology* 20: 34-35). Sedert 2007 wordt de soort massaal aangetroffen in NL.

Rubus, Braam

Acalitus essigi (HASSAN), Bramengalmijt, veroorzaakt de Rode vruchtziekte. Vruchtbesjes van bramen blijven rood. Gemeld van *Rubus fruticosus* L. cv. 'Thornl. Evergreen', Ongestekelde braam, door F. Grotenhuis in 2008, Vlissingen.

Sorbus aria, Meelbes

Eriophyes arianus (CANESTRINI), Meelbesmijt, veroorzaakt zowel naar boven als naar onderen toe onregelmatig ronde, een weinig uitpuilende verhevenheden, die tot 5 mm in diameter kunnen zijn en soms in elkaar overvloeien. Voor het eerst gemeld in 2008, Artis, Amsterdam, J. Bijkerk.

Tanacetum, Boerenwormkruid

Puccinia tanacetii DC., Boerenwormkruidroest, veroorzaakt op de onderzijde van het blad kleine pokken. Op de corresponderende bladbovenzijde ontstaan geel-tot roodzwarte vlekken. Door J. Bijkerk in 2008 gemeld voor Twente.

Verbascum densiflorum, Stalkaars en *V. nigrum*, Zwarte toorts

Door *Contarinia anthophthora* (F. LÖW), Springende toortsgalmug, blijven de bloemen klein en gesloten en staan zij meer gedrongen op elkaar. De kroon zwak verdikt, groen of aan de randen geel. Door J. Bijkerk voor het eerst op *V. densiflorum* in 2005, Eesveen, gemeld en, ook door J. Bijkerk, voor het eerst op *V. nigrum* in 2008, in Assen.

Agenda:

Half mei organiseert KNNV-Westvoorne een gallenexcursie. We gaan dezelfde terreinen bezoeken die ook voor het gallenweekeind samen met de British Plant Gall Soc. begin juli op het programma staan. Nadere data volgen. Verdere info bij Hans Roskam (j.c.roskam@biology.leidenuniv.nl).

In het weekend van 3 – 5 juli vindt het eerste Nederlandse **Internationale Gallenweekend** plaats in Oostvoorne. Er is nog ruimte voor een beperkt aantal deelnemers. Verdere info bij Jojanneke Bijkerk (jojanneke@plantengallen.com).

Gallenlezing op donderdagavond 5 november, georganiseerd IVN-De Waerdman-De Langstraat, Waalwijk. Verdere info via avanoosterhout@home.nl.

Gallenlezing op woensdagavond 25 november van 20.00-22.00 uur, georganiseerd door IVN-Westerwolde. Verdere info via henk.kamstra@gmail.com.